

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 9285/20

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופטת ע' ברון
כבוד השופט י' אלרון

המערער: עו"ד שחר חצרוני

נגד

המשיבים: 1. כבוד השופט מרדכי לוי
2. מדינת ישראל
3. אשר מסילטי
4. לשכת עורכי הדין בישראל

ערעור על החלטתו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו מיום 18.11.2020 בת"פ 15164-01-19, שניתנה על-ידי כב' השופט מ' לוי

תאריך הישיבה: ט"ו בשבט התשפ"א (28.1.2021)

בשם המערער: עו"ד תמיר סננס

בשם משיבים 2-1: עו"ד ארז בן ארויה; עו"ד ירדן זאבי
בשם משיבה 4: עו"ד עדי כרמלי

פסק-דין

השופט נ' הנדל:

1. ערעור זה עוסק בשאלה אם יכול בית המשפט להכריע כי סניגור ימשיך לייצג את מרשו בתיק פלילי, בנסיבות שבהן נוסף לתיק כתב אישום חדש אשר אוחד עם התיק המקורי. זאת, בשעה שמרשו לא ייפה כוחו במפורש לייצגו בתיק המאוחד, ולא משלם לו תמורה עבור עבודתו הנוספת בתיק שגדל בהיקפו.

הערעור נסוב על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב בת"פ 15164-01-19 מיום 18.11.2020, וכן על החלטות נוספות שניתנו באותו העניין מיום 3.12.2020 ומיום

23.12.2020 בידי כב' השופט מ' לוי, בהן נדחו בקשותיו של המערער לשחררו מייצוג מרשו ביחס לאישום החדש. בהיבט הדיוני יובהר כי ההליך הוגש כערעור פלילי והמשיבים לא הסתייגו מכך. אכן יש תקדים לדבר (ראו למשל ע"פ 514/17 יצחקניא נ' מרשק-מרום (26.3.2017) (להלן: עניין יצחקניא)). אוסיף את דעתי כי נוכח הסוגיה בה עסקינן וסוג השיקולים הרלוונטיים, זו מסגרת ראויה.

עובדות המקרה

2. בתאריך 7.1.2019 הוגש כתב אישום נגד מרשו של המערער (להלן: משיב 3), אשר ייחס לו שמונה אישומים של קשירת קשר לביצוע פשע וייבוא סם מסוכן מסוג קוקאין מדרום אפריקה למדינת ישראל במהלך שנת 2018, וכן אישום אחד בדבר ייבוא נשק שלא כדין. יצוין כי כתב האישום כלל שמונה נאשמים נוספים המעורבים בפרשה, ושנים עשר אישומים בסך הכול (ת"פ (מחוזי ת"א) 15164-01-19 מדינת ישראל נ' כנפו (להלן: התיק המקורי)).

מאז שהחל הדיון בעניינו של משיב 3 ושאר הנאשמים, התיק עבר מספר תהפוכות עקב הפיכת אחד הנאשמים לעד מדינה ונוכח חקירה משטרתית נוספת בפרשה. חומר החקירה החדש הוליד כתב אישום נוסף. בעקבות בקשת התביעה, בית המשפט המחוזי הורה בתאריך 30.9.2020 על איחוד התיקים. בתאריך 4.10.2020 הוגש כתב אישום מתוקן, על פי בקשת בית המשפט, שהתייחס לשני התיקים. כתב האישום המתוקן כולל כעת אחד עשר נאשמים ושבעה עשר אישומים, אשר מתוכם תשעה נוגעים למשיב 3. אלו נידונים כעת בפני בית המשפט המחוזי (ת"פ (מחוזי ת"א) 57347-07-20 מדינת ישראל נ' פרץ (להלן: התיק המאוחד או התיק)). יוזכר כי משיב 3 וחלק משאר הנאשמים בתיק מצויים במעצר עד לתום ההליכים.

3. נוכח איחוד התיקים והעלייה בהיקף התיק המקורי, המערער ומרשו התקשו להגיע לעמק השווה בכל הנוגע להמשך ייצוגו של האחרון בתיק המאוחד. עקב כך, משיב 3 קיים מגעים עם עורך דין פרטי אחר במטרה להסדיר את ייצוגו ביחס לחומר שנוסף לתיק המקורי. מגעים אלו הגיעו לשלב מתקדם אך לא הבשילו לכדי מתן ייפוי כוח סופי.

הכרעת בית המשפט המחוזי בעניין הייצוג

4. הסתייגות המערער מכך שהיקף התיק המקורי גדל בשעה ששכר טרחתו וייצוגו של מרשו באישום החדש לא הוסדרו, הועלתה מספר פעמים בפני בית המשפט המחוזי. זאת אף קודם להחלטה בדבר איחוד התיקים, למשל בדיון שנערך בתאריך 4.8.2020 ובכתב תגובה שהגיש המערער לצורך הדיון בבקשת איחוד התיקים בתאריך 15.9.2020. בהחלטה שבה הורה בית המשפט המחוזי על איחוד התיקים, התייחס השופט לוי לקשיים השונים שהתעוררו בהסדרת ייצוג הנאשמים בתיק המאוחד שהעלו המערער ועורכי דין נוספים המייצגים נאשמים אחרים בפרשה (פיסקאות 3 ו-53 להחלטה מתאריך 30.9.2020). יחד עם זאת, השופט מצא כי איחוד התיקים לא מביא לעיוות דין ביחס לנאשמים או סניגוריהם. בשל כך, ובהתבסס על שיקולי יעילות, קבע כי יש לאחד את הדיון בתיקים. אולם לא נעלמו מעיניו טענות הסניגורים; על מנת לאפשר להם ללמוד את חומר החקירה הנוסף, הורה על דחיית מועדי ההוכחות בתיק במספר חודשים.

בדיון בתיק המאוחד אשר נערך ביום 18.11.2020, טען המערער כי: "הייצוג לא הוסדר, אני לא עובד בחינם, לא קראתי דף אחד, ולא אקרא לפני שאסגור את עניין שכר הטרחה, הבהרתי את זה לנאשם..." (עמ' 958 לפרוטוקול מיום 18.11.2020). בהחלטה שניתנה באולם, ציין השופט לוי, מכוח הוראות סעיפים 17 ו-18 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: "חוק"), כי אין מניעה שעורך דין נוסף יקבל על עצמו את ייצוגו של משיב 3 לצדו של המערער, כל עוד הדבר לא יביא לדחיית מועדי ההוכחות. אך ציין כי לא יתיר חילוף מלא בין סניגורים מן הטעם שהדבר יעכב את ההליך, אשר בלאו הכי, כאמור, הדיונים בו כבר נדחו במספר חודשים. לאחר קביעה זו, המערער ניסה כוחו שוב בשכנוע בית המשפט בצדקת עמדתו, אולם בית המשפט לא שינה מהחלטתו המקורית.

5. ביום 30.11.2020 שלח המערער הודעה לבית המשפט, בה עדכן כי ייצוגו של משיב 3 בתיק המאוחד טרם הוסדר. לכן, ביקש שבית המשפט ימנה לו עורך דין שייצגו באישום החדש. בתגובה לכך קבע השופט לוי כי: "בית המשפט לא יתיר חילופי סניגורים או כל שינוי בייצוג שיגרמו לדחייה של מועדי ההוכחות". עוד הוזכרה בהחלטה גם התנגדותה של הסניגוריה הציבורית למינוי סניגור ציבורי לצד סניגור פרטי על יסוד מדיניותה הכללית, וכן טענתה לפיה גם במקרה שבו ימונה סניגור ציבורי כמבוקש, למידת חומרי החקירה על ידו תדרוש את דחיית מועדי הדיונים במספר רב של חודשים. השופט לוי תמך את דחיית בקשתו זו של המערער גם בנימוק לפיו: "אין למנות סניגור ביחס לאחד (או לחלק) מהאישומים בתיק המאוחד. מדובר בפרשה אחת שלא ניתן להפריד אותה" (ראו החלטתו מיום 3.12.2020).

בכך לא תם ניסיונו של המערער לשחרר עצמו מייצוג משיב 3 באישום החדש. מספר שבועות אחר כך, משנודע למערער כי המגעים בין משיב 3 לעורך הדין הפרטי שביקש למנות העלו חרס, פנה שוב לבית המשפט וציין כי "אין מנוס" מלהורות על מינוי סניגור מטעם הסניגוריה הציבורית למשיב 3 באישום החדש שהוגש כנגדו. בתאריך 23.12.2020 השופט לוי דחה גם בקשה זו בהסתמך על נימוקיו מהחלטותיו הקודמות מיום 18.11.2020 ומיום 3.12.2020. מכאן הערעור שלפנינו.

טענות הצדדים בערעור

6. לשיטת המערער, חומר החקירה שנוסף עקב האיחוד בין התיקים רב ביותר, הואיל והתיק החדש מהווה פרשה נוספת באישומים שונים, הכוללים ראיות חדשות. לעמדתו, החלטת בית המשפט לאחד את הפרשות ולדון בשני התיקים יחדיו לא מקימה לו חובה לקחת על עצמו את ייצוג משיב 3 בשניהם.

עוד מדגיש המערער כי לא הוסדר הייצוג של מרשו ביחס לחומר הראיות החדש, וכן כי מכל מקום משיב 3 כלל לא ייפה את כוחו לייצגו באישום החדש. המערער נסמך על הוראת סעיף 13 לחסד"פ, הקובעת כי סניגורו של נאשם יהא מי שהוסמך לכך על ידי הנאשם או על ידי בית המשפט. היות ולטענתו לא מונה על ידי אף אחד מאותם הגורמים בהתייחס לאישום החדש, הוא אינו מחויב לייצג את משיב 3 ביחס אליו ואף נעדר הרשאה לפעול בשמו. אשר על כן, טעה בית המשפט המחוזי בכך שכפה עליו את הייצוג בתיק המאוחד; שכן, בשעה שהסכמה לכך מעולם לא ניתנה מפיו או מידי משיב 3, קביעת בית המשפט משוללת סמכות.

7. נוסף על כך, המערער ציין כי החלטת בית המשפט פוגעת בזכותו לחופש עיסוק ובפרנסתו. לטענתו, אף אם ימצא בית המשפט כי מדובר בבקשת הפסקת ייצוג או החלפת סניגור בהתאם לסעיפים 17 ו-18 לחסד"פ, הרי שבנסיבות בהן לא משולם לו שכר טרחה וכאשר בינו ובין הלקוח לא שוררים יחסי אמון, ראוי לשחררו מייצוגו. משכך, הוא מבקש מבית משפט זה להורות על מינוי סניגור מטעם הסניגוריה הציבורית עבור משיב 3, או ליתן למשיב 3 פרק זמן שיאפשר לו למנות סניגור מטעמו, וזאת באישום החדש העומד נגדו. בד בבד, המערער הצביע על כך שימשיך לייצג את משיב 3 עד לסיום ההליך בתיק המקורי, "כפי שהתחייב וכפי שמחייב אותו הדין" (פיסקה 24 לכתב הערעור).

8. בדיון שנערך לפנינו המשיבים טענו כי משום שהמערער נטל על עצמו את אחריות ייצוגו של המשיב בתחילת 2019, אין הוא יכול לחדול מכך כיום. עוד הוטעם כי

ייפוי כוחו לייצג את משיב 3 לא סויג או הותנה במספר הליך ספציפי או בהתייחס להיקף ראיות מסוים. זאת ועוד, בהתנהגותו של המערער, גם לאחר מתן ההחלטה בדבר איחוד התיקים, השתמש בייפוי הכוח שניתן לו כדי לפעול למען לקוחו. על כן, ייצוגו של משיב 3 בידי המערער גם בתיק המאוחד השתכלל הן מכוח החוק והן מכוח הפסיקה. כן הודגש כי ההחלטה על איחוד המשפטים ניתנה לפני פרק זמן משמעותי, אשר במסגרתו יכל המערער להיערך ללמידת חומרי החקירה החדשים.

דיון והכרעה

9. המסגרת החוקית המרכזית המתווה את דרך הילוכנו בבירור מחלוקת זו מצויה בסעיפים 17-18 לחסד"פ, בהם נקבע בזו הלשון כי:

הפסקת ייצוג של סניגור

17. (א) סניגור שהנאשם העמיד לעצמו לא יפסיק לייצגו כל עוד נמשך המשפט או הערעור שלשמו הועמד, אלא ברשות בית המשפט; סניגור שמינהו בית המשפט לא יפסיק לייצג את הנאשם אלא ברשות בית המשפט.
(ב) [...]

חילוף סניגורים

18. העמיד הנאשם סניגור במקום סניגורו שמינה לו בית המשפט, או שהחליף סניגור שהעמיד, לא יסרב בית המשפט ליתן רשות לסניגור הקודם להפסיק לייצג את הנאשם, אלא אם ראה שחילוף הסניגורים מצריך דחיה בלתי טבירה של המשפט (ההדגשות אינן במקור).

ממסגרת נורמטיבית זו עולה כי לבית המשפט, ולו בלבד, מוקנית הסמכות להתיר הפסקת ייצוגו של נאשם בפלילים. גם בשעה שמתבקש בית המשפט לאשר חילוף סניגורים, בידו לדחות את הבקשה אם מצא כי החילוף עלול לעכב את הליכי המשפט באופן בלתי סביר. בבסיס סעיפים אלה, עומדת תכלית הבטחת "ייצוג רציף, יציב ונטול זעזועים" עבור הנאשם (בג"ץ 4689/94 אבי יצחק נ' וינברג, פ"ד מח(5) 70, 84 (1994) (להלן: עניין אבי יצחק)). כללים אלו משקפים את חשיבות תפקידו של עורך הדין של לקוח החשוד בפלילים כפי שהיא נתפשת במחוזותינו. יפים לעניין זה דבריו של השופט ש' לוי:

"משקיבל עורך דין ייפוי כח מלקוחו לייצגו במשפט פלילי, כבר אין הוא חופשי ללא סייג להשתחרר מן הייצוג, שאין עורך דין כשאר השליחים, ומוטלות עליו חובות נוספות ומיוחדות הן כלפי בית המשפט והן כלפי הלקוח. אכן, מי שנטל על עצמו ייצוגו של נאשם, אחריות

נטל על עצמו לייצוג מרשהו עד לגמר משפטו, ואין הוא יכול להיפטר מעולה, אלא ברשות בית המשפט ולאחר שנתקיימו נסיבות המצדיקות את הדבר" (בג"ץ 4974/92 רובין נ' לוי, פ"ד מו(5) 772, פסקה 10 (1992) (להלן: עניין רובין)).

מן האמור בחוק ובפסיקה עולה שכלל נקוט בשיטתנו הוא כי סניגור פלילי, אשר לוקח על עצמו את עול ייצוגו של נאשם, לא יכול להתנער ממנו בנקל.

10. קולמוסים רבים נשברו בנושא חובותיו הייחודיות של עורך דין כלפי לקוחו, הניזונות ממקורות מגוונים ובהם, בין היתר, חוק השליחות, התשכ"ה-1965 (להלן: חוק השליחות); חוק הנאמנות, התשל"ט-1979, וכללי האתיקה החלים על עורך הדין מתוקף מקצועו המנויים בחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961 ובכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשמ"ו-1986 (ראו סקירה בנושא זה בעניין יצחקניא, פסקאות 37-34 לפסק דינו של השופט נ' סולברג; עניין אבי יצחק, בעמ' 95-99).

חובות אלו מתחדדות ומתגברות בכל הנוגע לסניגור המייצג נאשמים בפלילים, שכן זו, כדבריו של השופט מ' חשין: "שליחות מיוחדת-שבמיוחדת" (עניין אבי יצחק, פסקה 10 לפסק דינו). אם כן, הנוקשות ביחס ליכולתו של סניגור פלילי להביא את ההתקשרות בינו ובין לקוחו לידי סיום היא אפוא תולדה של תפישת ייחודו של תפקיד הסניגור במשפט פלילי. זאת, נוכח האחריות הכבדה שהוא נושא בה במשימת ייצוגו של נאשם בהליך אשר תוצאותיו עשויות להיות הרוות גורל עבורו, וכן בשל המשקל הרב שניתן לזכותו של הנאשם לייצוג הולם (ע"פ 8347/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (11.2.2016)); רע"פ 8094/12 אבו טיר נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (7.1.2014); בג"ץ 4495/99 הסניגורית הציבורית המחוזית (תל-אביב והמרכז), פ"ד נג(5) 625 (1999); ע"פ 307/72 עמיאל נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(1) 622, 634 (1974) (להלן: עניין עמיאל); חיים כהן "על זכויות הנאשם" הפרקליט כו 42, 49 (1970)). על היחסים יוצאי הדופן בין סניגור פלילי למרשו נכתב כי:

"יחסי האמון הנוצרים בין נאשם לסנגורו הם החזקים ביותר בהשוואה לכל מערכת יחסים אחרת שבין עורך דין ללקוח. הסיבות לכך מגוונות. ראשית, נאשם בפלילים עומד מול הסיכון החמור של אבדן חירותו (ובמדינות מסוימות אף אבדן חייו). כגודל הסיכון כך גודל התלות שלו בשירותיו של הסנגור; תלות העולה לאין שיעור על זו שיש למתדיין האזרחי בעורך דינו. שנית, במקרים רבים הנאשם עצור ועורך הדין הוא איש הקשר עם העולם שבחוץ ואחד האנשים היחידים שעמם הנאשם משוחח. שלישי, בהליך הפלילי יוצרת המערכת האדוורסרית

סימביוזה בין הנאשם לסניגורו. מול כוחם של רשויות החקירה והתביעה הנהנות ממשאבים ומלגיטימציה חברתית רחבה הנאשם ניצב, כמשאביו מועטים והוא מנודה חברתית. האמצעי היחידי שהשיטה האדוורסרית מעניקה לנאשם ושיש בו לאזן, אולי, את חוסר השוויון הזה, הוא הסנגור המחויב לפעול בנאמנות ובמסירות כדי להגן על לקוחו. בראייה זו, הנאשם ועורך הדין ניצבים בצד אחד של המתרס כחטיבה אחת" (לימור זר-גוטמן "השפעת זכויות הנאשם על חובותיו האתיות של הסנגור הפלילי" מחקרי משפט 45, 59-60 (2003)).

בעיניי, זוהי גדולתה של מלאכת הסניגוריה. הסניגור משמש לפה עבור הנאשם; הוא הגורם הבקיא ברזי המשפט, וידו הארוכה של הנאשם במגעיו עם עולם המשפט ולעיתים עם העולם בכלל. זאת בתקופה הייחודית שבה הנאשם נאבק בגליו של ים סוער בהיותו פגיע ולחוזן, ונזקק ליועץ ולסיוע מקצועי. העיקר הוא שהסניגור מייצג את הנאשם אל מול הכוח השלטוני רב העוצמה של המדינה – המשטרה והתביעה הכללית. כל נשכח כי שני הצדדים למשפט הפלילי הם הנאשם והמדינה; יחיד אל מול הציבור בכללותו. זאת בעת שבה עומד הנאשם בפני הסיכון שיוכתם בפלילים ויושתו עליו עונשים שונים, אשר עשויים לכלול מאסר מאחורי סורג ובריח, דהיינו – את שלילת חירותו. הסניגור הוא הוא אשר משמש כמגנו של היחיד אל מול המדינה, על משאביה, ממדיה ומוסדותיה.

בהינתן כל אלה, ככלל, נכונותו של בית המשפט לאשר שחרור מייצוג בהליכים אזרחיים רבה יותר לעומת נכונותו לעשות כן במסגרת הליכים פליליים (שם; רע"א 15/05 בלטר נ' יגאלי (23.8.2005) (להלן: עניין בלטר); ע"פ 6922/16 קופר (קופרשמיד) נ' מדינת ישראל (2.6.2020) (להלן: עניין קופר)).

11. יתר על כן, בקשתו של הסניגור לייצר הפרדה בין האישומים בשלב בו הם מצויים מלאכותית היא, ומוקשית ביותר. אמת נכון הוא כי מיעוט המקרים בהם הכירו בתי המשפט לאורך השנים בבקשות מטעם סניגורים פליליים לפצל את ההגנה בהליך ב"מקטעי" משפט בין מספר עורכי דין אינו ציווי אשר לא ניתן לסייג (ראו למשל עניין אבי יצחק, בעמ' 89). אולם נראה שבענייננו, פיצול מעין זה בייצוג משיב 3 ביחס לאישומיו השונים בהכרח יוביל לפגיעה לא סבירה בהגנתו. זאת נוכח הזהות בין הנאשמים; הדמיון בין האישומים; הקו הברור המחבר ביניהם וכמובן – העובדה כי ניהול דיוני ההוכחות בתיק המאוחד מצוי בעיצומו.

ודוקו: יש להזכיר כי לא מדובר בשותפים לייצוג. דהיינו, מספר עורכי דין מאותו המשרד, או אפילו ממשרדים שונים, המחלקים את עבודת ייצוג הנאשם בתיק ביניהם.

עמדתו של המערער במקרה שלפנינו היא כי הוא מייצג את משיב 3 רק בחלק מן האישומים, כאשר ביחס לאישום הנוסף ידו המקצועית אינה נוגעת. אם כן, המערער מציע להקים מעין חומה בין אישומים שונים בתיק שאוחד. יוזכר כי משאוחדו האישומים עסקינן בתיק אחד כהגדרתו לפי סעיף 90 לחסד"פ, על כל המשתמע מכך. כך למשל, בית המשפט יכתוב הכרעת דין אחת וגזר דין אחד היה ומשיב 3 יורשע; ניתן יהיה לערער על התוצאה בתיק או על חלק ממנה, אך לא תהיה אפשרות להגיש שני ערעורים בעניינה. כדי להבין את מורכבות בקשת המערער, יהיה זה די להתמקד בקושי הפרגמטי הטבוע ברעיון שכירת שני סניגורים עבור ייצוג אותו הנאשם בתיק שאוחד על בסיס עריכת חלוקה הרמטית בין אישומים. על קושי זה עמד אף המערער עצמו, בתגובה שהגיש מטעם משיב 3 בה הביע את התנגדותו לבקשת התובעת לאיחוד התיקים. וכך הוטעמו הדברים על ידו:

"המדובר באנומליה בלתי מתקבלת על הדעת. קו ההגנה משתנה ממשפט למשפט וכפועל יוצא קווי ההגנה של שני סניגורים שונים יתנגשו ויפגעו קשות בהגנתו של הנאשם... ברור לכל כי המדובר במצב משפטי בלתי אפשרי, היוצר סרבול בלתי אפשרי ובלתי מידתי של ההליך הפלילי..." (עמ' 4 לכתב התגובה מתאריך 15.9.2020).

כאמור, הדיון בכלל האישומים הנוגעים לפרשה אוחד. המערער עומד על זכותו למלא אחר התחייבותו למשיב 3. קרי, לייצגו על פי המוסכם ביניהם. אך זאת, רק ביחס לאישומים מסוימים. לכך יש להשיב, נוסף על האמור לעיל, כי ייפוי הכוח שניתן למערער בתיק מתייחס לתיק בכללותו, גם אם נוספו לו עדי תביעה, ראיות ואישומים. ברי כי עמדתו של המערער לא יכולה לקבוע את אופן ניהול ההליך המשפטי עצמו, וליצור סדר דין פלילי חדש. נדמה כי התוצאה הלא מכוונת של עמדת המערער לפיה סניגור א' ייצג את הנאשם באישום א' וסניגור ב' ייצגו באישום ב', כאילו מדובר בשני תיקים נפרדים, תהא פגיעה ביכולתו של הנאשם להתגונן. לכך בית המשפט אינו יכול לתת את ידו. הרי בתיק המאוחד, כפי שהוא עומד בשלב זה, קמה חובת ייצוג לנאשם. חובה, כשמה כן היא. על בית המשפט, מצדו, לוודא כי הנאשם זוכה לייצוג הולם. הקושי בבקשת המערער לא נוגע ליכולתו וניסיונו המקצועי כהוא זה. אלא הוא מבני. הפיצול המוצע עלול להחטיא את מטרת הגשמת זכותו של משיב 3 לייצוג הולם.

12. נרחיב קמעא על אודות הספקות שהעלה בא כוח המערער בדבר עצם השתכללות חובת הייצוג של משיב 3 ביחס לאישום החדש. דומה שניתן לקבוע כי בין אם נראה בפעולותיו של המערער בתור כאלה ששכללו את ייצוגו באישום החדש ובין אם לאו, מולנו ניצבת בקשתו שלא להוסיף ולייצגו בתיק המאוחד. כבר נקבע כי משמעותו של

המונח "יפסיק לייצגו" בסעיף 17(א) לחסד"פ היא לא להמשיך או לחדול מן הייצוג (ראו עניין רובין, פסקה 8 לפסק דינו של השופט ש' לוי; עניין אבי יצחק, בעמ' 84). על בסיס הלכות קודמות, ניתן גם ניתן לראות בהתנהגותו של המערער ככזו המאפשרת לראות בו מייצגו של משיב 3 בתיק המאוחד כולו (ראו למשל: סעיף 3(א) לחוק השליחות; דנ"פ 2192/00 נוי נ' אמינוף, פ"ד נד(2) 138, 143 (2000)). כמו כן וכאמור בסעיף 17(א) לחסד"פ, חובת הייצוג מוטלת על המערער: "כל עוד נמשך המשפט או הערעור שלשם הועמד". אם כן, לשון החוק מלמדת כי המחוקק לא הבחין בהקשר זה בין חלקים שונים של ההליך, אלא ראה בהליך כולו מקשה אחת. מן המקובץ עולה כי לאור תכלית הבטחת רציפות הייצוג בהליך הפלילי ומפני שהאישומים החדשים בתיק לאחר שאוחד מהווים המשך ישיר של אותו ההליך (גם אם גדול יותר בהיקפו), הרי שאי המשכת הייצוג ודאי טעונה את אישור בית המשפט ומצויה בתחום סמכותו.

13. בדיון בבית משפט זה סניגורו של המערער ביקר את שיקולי "היעילות המערכתית" אשר לטענתו באים על חשבוננו של מרשו (עמ' 4 לפרוטוקול הדיון, שורות 30-32). אין להקל ראש בחשיבותה של היעילות המשפטית ובמניעת דחייה בלתי סבירה של הליכי משפט כאשר ניתן לזרזם ולייעלם (ראו גם סעיף 125 לחסד"פ; בש"פ 2511/05 מדינת ישראל נ' גרה (17.3.05)). ברם, לא על שיקולי יעילות ההליך והקלת בירור הפרשה מושא התיק בלבד עומדים הנימוקים לדחיית שחרורו של המערער מייצוג; שהרי הדעת נותנת כי ליעילות המשפטית ישנה השפעה ישירה ולעיתים מכרעת גם על זכויותיהם המהותיות של נאשמים להליך הוגן ומניעת עיוות דין (ראו הרחבה בבג"ץ 6972/96 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נא(2) 757 (1997) (להלן: עניין התנועה למען איכות השלטון)).

השפעה זו על זכויות נאשמים מתחזקת מקל וחומר במקרה זה, מפני שהערעור דנן לא עוסק אך בהליך הפלילי שמנוהל כנגד משיב 3. אלא, נודעות לו השלכות משמעותיות על מספר לא מבוטל של נאשמים נוספים באותו התיק, אשר רובם מצויים במעצר. המדובר בתיק עשיר ומסועף, אשר כל חילוף של ייצוג בו משמעותו עיכוב נוסף של ההכרעה השיפוטית. בהינתן שכתב האישום המקורי הוגש בשנת 2019 נגד מרבית הנאשמים בפרשה, יש טעם ניכר בזירוז הליכי המשפט בעניינם. גם העדים ודאי יצאו נשכרים מהקפדה על רצף שמיעת עדותם, אשר צפויה לחסוך להם זמן יקר (ע"פ 4865/09 פלדמן נ' בית משפט המחוזי תל אביב (9.7.2009) (להלן: עניין פלדמן)). מאליו יובן גם כי חלוף הזמן מאז קרות האירוע מושא ההליך עלול להשפיע לרעה לא רק על זכויות הנאשמים, אלא גם על טיב הראיות והעדויות השונות אשר בהסתמך עליהן מבקש בית המשפט להגיע לחקר האמת, העומד ביסוד ההליך הפלילי (ראו עניין התנועה למען איכות

השלטון, פסקאות 18-23 לפסק דינו של השופט א' גולדברג (1997); ע"פ 3179/13 ווינר נ' מדינת ישראל, פסקה 34 (15.6.2015)). לבסוף יוזכר שיש לקחת בחשבון גם את העובדה שההליך נמצא בשלב בירור מתקדם. לו היה ההליך בחיתוליו, ייתכן והייתה גוברת נכונותו של בית המשפט להסכיין לשחרור הסניגור מייצוג. נכון לציין שוב כי בית המשפט המחוזי היה קשוב להצהרות הסניגורים השונים בדבר חומר החקירה הרב שעליהם ללמוד לצורך דיוני ההוכחות בתיק, ובעקבות זאת אכן נדחו במספר חודשים. למעשה אף מתן הארכה האמורה לסניגורים מטעם בית המשפט נגזרת מהזכות לייצוג הולם.

גם מבחינת מדיניות שיפוטית, לא יהא זה ראוי להקל יתר על המידה עם בקשות בדבר החלפת ייצוג או הפסקתו בהליכים פליליים. זולת העובדה שהדבר מביא להארכה וסרבול של ההליך הפלילי, מתעורר חשש כי בקשות מצד נאשמים לדחיית מועדי הדיונים עד אשר יגיעו להבנות עם סנגוריהם עלולות להיות מנוצלות במטרה לעכב את ההליכים, לצורך "דחיית הקץ" או מתוך תקווה לזכות להקלה בעונש בחלוף הזמן אם יורשעו בדין (ע"פ 10067/08 הסנגוריה הציבורית נ' אוחיון, פסקה 6 (2008) (להלן: עניין הסניגוריה הציבורית); עניין פלדמן). הדברים יפים במיוחד לתיקים גדולים ומרובי אישומים ונאשמים אשר מועדים מראש להידרדרות לסחבת בירוקרטית מעין זאת ואחרת. איני קובע כי בקשותיהם השונות של הסניגורים במקרה דנן נעדרות כנות, הרי התווסף חומר חקירה לתיק, כמו גם אישומים ונאשמים נוספים. אולם השיקול בדבר מניעת עיכובים בלתי סבירים בהליכי הבירור המשפטיים, אשר מנחה את בית המשפט בבקשות מעין אלו ומנוי גם בסעיף 18 לחסד"פ, רלוונטי לתיק הנידון.

14. כפי שדקדק נכונה בית המשפט המחוזי, אין ההליך הפלילי מתמקד בזכויותיהם של הסניגורים אלא בזכויותיהם של הנאשמים. בהקשר דומה אף הוזכר כי: "...ולמיותר יהיה להדגיש כי על 'נוחות' הסניגורים לסגת, במקום שהיא מתנגשת בעינוי דין לנאשמים ובעניין שיש לציבור בסיום מהיר ככל שניתן של הליכים פליליים" (עניין אבי יצחק, בעמ' 91; וראו גם: עניין הסנגוריה הציבורית, פסקה 6; ע"פ 4690/94 יצחק נ' צמח, פ"ד מח(5) 70, 89 (1994)). מנגד, אין לקבוע כי הסניגורים נעדרים זכויות. בוודאי אין לקבל את ההנחה לפיה מרגע שסניגור קיבל על עצמו ייצוג של לקוח הוא כבול בהסכמתו זו בכל מצב ובכל מחיר (או ללא מחיר). אמנם נכון הוא שהלכה פסוקה במחזותינו מורה כי אי מתן תשלומי שכר טרחה עבור ייצוג משפטי בהליך פלילי לא עולה כדי עילה מספקת לצורך שחרור מייצוג (עניין רובין, פסקה 11 לפסק דינו של השופט ש' לוי; עניין קופר, פסקה 9; עניין אבי יצחק, בעמ' 90). עוד נקבע כי:

“...שיקולים הקשורים בגביית שכר-טרחה – צריכים להישקל על-ידי עורך הדין לפני שהוא מקבל על עצמו ייצוג של נאשם במשפט פלילי; ומכל מקום – הפסקת הייצוג במשך המשפט אינה יכולה לשמש אמצעי להבטחת 'נוחותו' של עורך הדין. ייצוג נאות של נאשם במשפט פלילי הינו 'משימה' שלציבור עניין בה” (עניין אבי יצחק, בעמ' 89).

יחד עם זאת, השיטה המשפטית, לרבות חוקי היסוד הכלולים בה, אכן מכירה בכבוד האדם, חופש עיסוקו וזכותו לקניין. אלה רלוונטיים ביחס לזכויות עורכי הדין בכלל ולסניגורים פליליים בפרט. ברם, סעיפים 17 ו-18 לחסד"פ טומנים בחובם איזון בין הזכויות האמורות ובין טבעו של מקצוע עריכת הדין וטבעם של ההליכים הפליליים. סעיף 17 קובע בתורו כי שחרור הסניגור מייצוג כפוף לאישור בית המשפט, ובסעיף 18, הנוגע לחילוף סניגורים, הוזכר השיקול בדבר הפגיעה בקצב התקדמות המשפט. דהיינו, הסניגור או הנאשם לא יכולים להחליט על דעת עצמם על שחרור הסניגור מייצוג או החלפתו באחר, אך שיקול הדעת של הגורם המחליט מכוון על ידי המחוקק. בלשון אחרת, יש זהות מפקחת ומאשרת בדמות בית המשפט, אשר עליו לשקול את קצב התקדמות שמיעת המשפט על רקע הנסיבות בכללותן וההלכה הנוהגת. שימת הדגש על השיקולים האמורים מאפשרת יצירת פתרונות שונים ומאוזנים בהתאם למאפייני המקרה.

15. בחזרה לענייננו – אין בדרישות של בית המשפט מן המערער בדבר המשך הייצוג של משיב 3 משום חידוש. סניגור שמקבל על עצמו את ייצוגו של נאשם בפלילים ודאי מודע היטב לכך ששחרורו מייצוג מותנה באישור בית המשפט. עוד ידוע כי ייתכן מצב בו יתוקן כתב האישום או יופיעו ראיות חדשות ועדים נוספים. בירור פרשה משפטית אינה עניין צפוי. אין תסריט כתוב מראש שהמערבים במשפט משחקים לפיו. על כן, שומה על סניגור פלילי לשקול את שיקוליו באופן חופשי ואוטונומי, ולכלכל צעדיו, תרתי משמע, בהתאם לכך.

התיק שקיבל על עצמו המערער אינו מקרה הכולל נאשם יחיד שמיוחס לו אישום אחד העוסק בזוטות, אשר לפתע התגלגל לידי כתב אישום רב נאשמים, עדים וראיות. היקף התיק אמנם גדל, אך מלכתחילה לא מדובר היה בתיק קטן. עוד יצוין כי כתב האישום המתוקן הוסיף אך אישום אחד שנוגע למשיב 3 אותו מייצג המערער. סיפור המעשה באותו האישום, לפיו העביר 18 ק"ג של סם מסוג קוקאין במזוודה שסחב עמו בטיסה מיוהנסבורג לישראל, דומה במהותו לעובדות האישומים המקוריים שהוגשו נגדו,

הגם שהורחב היקף החקירה, ועלו מספר הנאשמים ומועדי ישיבות הדיונים בתיק באופן כללי.

שיקוליו הנזכרים של בית המשפט המחוזי במקרה שניצב לפנינו עניינים מאוד. בית משפט קמא עושה מאמצים של ממש כדי לקדם את שלב שמיעת הראיות בתנאים מורכבים של ריבוי נאשמים, אישומים וסניגורים. יושם אל לב, בראייה רחבה יותר, כי מספר התיקים שעוסקים בסוגיית בקשות שחרורם של סניגורים מייצוג – מעטים הם. צא ולמד כי מחלוקות מעין אלה, על פי רוב, מסתדרות בחיי המעשה. אולם, במקרה שבו בית המשפט חייב להכריע, הפתרון צריך להיות תוצר של שקלול הכללים המחייבים על פי הדין והפסיקה, שיקולים מעשיים וחוש פרגמטי, שכל ישר והגינות. כמו בתחומים רבים אחרים במשפט, גם ההכרעה במקרה זה תלויה מידה.

בדיקת "המידה" שזורה בפתרון אפשרי. בית המשפט המחוזי מעוניין בכך שהליכי המשפט יתקדמו בקצב מיטבי. כפועל יוצא, בית המשפט לא רק רשאי, אלא אף מחויב, בשקילת בקשת המערער גם מנקודת מבט זו. על יסוד כל האמור, נראה שבית המשפט לא שגה בכך שלא שחרר את המערער מייצוג משיב 3.

16. סוף דבר, לא מצאתי להתערב בהחלטות בית משפט קמא לדחות את בקשות המערער כפי שהוגשו. אין לקבל את בקשת המערער לפיה ייצג את משיב 3 רק בחלק מן האישומים המיוחסים לו. למניעת אי הבנה, ועל סמך הפתרונות האפשריים לבקשת הסניגור שהוצגו עד כה בפני בית משפט קמא, יובהר כי אין בהחלטתי זו כדי למנוע מהמערער להגיש בקשה חדשה לצירוף עורך דין פרטי אשר ייצג את משיב 3 יחד עמו, על פי החלוקה הפנימית ביניהם. בדומה, אינני מביע כל עמדה ביחס לבקשה להחלפת המערער על ידי סניגור מטעם הסניגוריה הציבורית, היה ותוגש. ברם, ייצוג זה חייב שיהא חלופי ולא מצטבר. המערער ישקול את העניין על פי הבנתו. אינני מעוניין להתערב בכך לכאן או לכאן. כך או כך, אם תוגש בקשה חדשה בבית המשפט המחוזי, בתור הערכאה המבררת, הוא אשר בסמכותו להחליט בבקשה לאחר שמיעת כל הצדדים הנוגעים בדבר. עולה כי בית המשפט המחוזי לא שלל עקרונית שחרור מייצוג או חילוף סניגורים, אך הדגיש את שיקול קידום קצב המשפט, תוך התייחסות לבקשה כפי שהוגשה.

הייתי מציע לחבריי לדחות את הערעור כמפורט לעיל.

שׁוֹפֵט

השופטת ע' ברון:

אני מסכימה.

שׁוֹפֵטת

השופט י' אלרון:

אני מסכים.

שׁוֹפֵט

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, ב' באייר התשפ"א (14.4.2021).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵטת

שׁוֹפֵט

